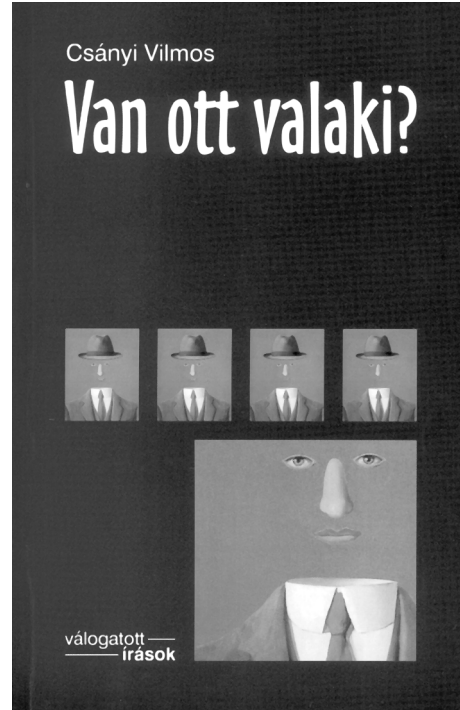

Könyvszemle

*Csányi Vilmos:
Van ott valaki?
Válogatott írások.*

Csányi Vilmos nemcsak termékeny szerző – az utóbbi évben négy könyve jelent meg – hanem merész is. Merész nemcsak azért, mert eszéiben olyan kérdéseket mer a biológus szemével vizsgálni, mint hogy miért szeretjük a szexet, van-e lelki életük az állatoknak, van-e biológiailag optimális emberi társadalom, támogatja-e a minőséget az egyetemeken a társadalom s így tovább. Csányi azért is merész szerző, mert óvakodik attól, hogy a mindentudó tudós pózából szóljon az érzékeny témákról. Hozzáállása az igazi tudósé marad a társadalomról szólva is: mindenütt bemutatja a gondolkodás kétegyekkel és kritikával teli folyamatát, a lehetséges érvek teljes perspektíváját, s mindenütt azt az attitűdöt képviseli, hogy a társadalomnak nincs félnivalója a természet megismerésétől. Mindezt sokszor kíséri fölényeskedés nélküli, bölcsességbe hajló irónia.

A tudós Csányi alapvető értelmezési kerete természetesen az evolúciós biológia, s saját etológiai munkássága. Ezt az evolúciós hitvallást hivalkodás nélkül képviseli. A kreacionizmussal vitatkozva elmondja, hogy lehet ugyan „mítosznak” tartani az evolúciót is, bár „az evolúció tudományos magyarázatot ad a mechanizmusokra”, de – s itt jön az őszinte szerénység – „adós marad az evolúció mint jelenség végső magyarázatával”. A tudós mértéktartó bölcsessége ehhez még hozzáteszi: „az is lehet, hogy ezek értelmetlen kérdések”. A kreacionista persze – mondhatja Csányival a bölcs irónia – mindennek alapján eljárhatna úgy, hogy azt hirdeti, „az

evolúció a teremtés mechanizmusa” (mind-ezek 239. o.).

A bölcsesség és az irónia nem az állásfoglalás elhárítását jelenti. Az etológus kutató igen határozott képet vázol még az esszék keretében is ember és állatvilág viszonyáról. A *Van ott valaki?* kérdésre (vajon van-e gondolkodó lélek, tudatkezdemény az állatnál) határozott folytonossági választ fogalmaz meg. A mai főemlős-kutatásokra és saját, nemzetközi hírű kutyakísérleteire alapozva mutatja meg, hogy ez emlős idegrendszerben a modelláló tevékenység folytonossága figyelhető meg, s hogy ez a kulcs az állati tudat feltételezéséhez (*Van ott valaki*). Sok olyan tudatfilozófust, akik elsősorban a belső élményminőségekkel (*qualia*) érvelnek,